

Familieterapien
om bord på

NOAS ARK

AF
TORBEN PEDERSEN SKOVBY

Torben Pedersen Skovby arbejder som familieterapeut for Gladsaxe Familie og Ungecenter. Han har i en årrække været optaget af familiebehandling på mandlige præmisser, og har i den forbindelse været involveret i TV, radio, dokumentarfilm, artikler og workshops om emnet

Hvordan fædres efterfødselsreaktioner kan forstås gennem feministiske forgreninger og diskursive kræfter

I FORHOLD TIL dyrs kønsroller, har man længe ment, at der var en medfødt forskel, som forklarede de to køns positioner i naturen. Men ny forskning viser, at teorien ikke holder stik. Faktisk jongleres der frit med kønsroller. Hos strudse ligger far på æggene om natten, mens mor tager tønnen om dagen, men når ungerne er dukket frem, er det imidlertid kun far, der tager sig af dem. Hos bjørne deltager far kun i kønsakten, hvorefter ansvaret de næste tre år udelukkende er mors. Dette består bl.a. i at beskytte ungerne mod hanbjørne, herunder også deres far, som kan finde på at æde ungerne. Hos søheste er det far, der bærer ungerne og til sidst føder dem, og hos nogle papegøjearter, er det mor, der har et harem af hanner. Faderen hos kejserspingsvinerne

”

Eksemplet peger på den pointe, at vi som familietereapeuter allerede arbejder på Noas ark

står i to måneder på Antarktis' iskolde og vindomsuste is og ruger et æg på sine fødder, mens moderen mæsker sig i fede fisk. Fisk som muligvis skifter køn efter behov.

Jeg bliver nok aldrig ansat som familietereapeut på Noas Ark, men i så fald skulle jeg holde tungen lige i munden. Prøv at tænke på, hvis jeg byttede om på mine noter fra sidste samtale, og spurgte bjørnefar om hvordan hans graviditet var forløbet. Eller hvis jeg spurgte papegøjemor, hvad der er blevet trådt på i hendes liv, eftersom hun i dag er en kvinde, og ikke en mand som i går.

Hvis de forskellige dyr endda begyndte at lave familie på tværs af arter, kunne jeg komme ud for at have samtale med søhestefar, som lige har født, og bjørnemor, der ser sig selv som en naturgiven eneforsørger. Her

kunne jeg så forsøge at lade den ene italesætte den andens færdigheder og værdier, som kan komme deres lille familie til gavn.

Hvis du som læser synes, at det er et syret eksempel, så er jeg absolut ikke uenig. Men eksemplet peger på den pointe, at vi som familietereapeuter allerede arbejder på Noas ark. I hvert fald i forhold til den forskellighed der er på familiernes tilrettelæggelse af mors og fars position i familien. Der er sket kolossale forandringer på få år, og der er nu en bred vifte af kønsroller, 37 mulige familietyper og en masse nye positioneringer, som udfordrer og ændrer gamle kønsdiskurser.

Da jeg som årgang 1977 var barn, skiftede fædrene sjældent ble, men blev ofte liggende på køkkenbænken efter at aftensmaden var indtaget. Måske kom de med

en bøvs, som så kunne være et signal til at mødre kunne tage opvasken, og resten af ulvetimen med ungerne. Til gengæld blev fædre hurtigt defineret som den negativt ladede "bløde mand", hvis de trådte ud af den stereotype kønsrolle. Måske var det sådanne eksempler fra den daglige trummerum, som gjorde, at der få år tidligere for alvor kom gang i kvindefrigørelsen, og blev skabt vidt forskellige grene af feminisme. Grene som jeg synes er en stor inspirationskilde både i forhold til, hvad det har skabt af muligheder og begrænsninger for det enkelte individ, men også fordi de skabte to meget forskellige anskuelser af begrebet "køn". Anskuelser som spænder fra fastlåste stereotype forældreroller (mor trøster og far tumler!) til at alle forældrepositioner er mulige uafhængig af køn. Anskuelser, som vi i mine øjne bliver nødt til at kende, når vi arbejder med familien anno 2015, og de spændingsfelter der kan følge med. Spændingsfelter som ikke kun ses i forældrenes positioneringer i forhold til hinanden (hvem trøster og tumler?), men også i form af indre positioneringskampe f.eks. i form efterfødselsreaktioner hos fædre. Herom senere.

Kvindebevægelser

Kvindefrigørelsen vandt frem fra slutningen af 1960-erne, og holdningerne var mange og forskelligartede, men som en fælles kerne i al datidens feminisme var kvinders selvstændighed, og målet var

Til gengæld blev fædre hurtigt defineret som den negativt ladede "bløde mand", hvis de trådte ud af den stereotype kønsrolle

ligestilling, lighed og ligeværd. Der er særligt to grene af feminismen, som fra hvert sit yderpunkt, giver et billede af, hvad der kan være på spil i de familier, vi møder.

Den radikale feminisme er optaget af forskellene mellem mænd og kvinder, og påpeger og hylder kvindens anderledeshed, deres bidrag samt måde at være på. I Danmark var det Rødstrømpebevægelsen, der med deres kvindefrigørelses feminisme repræsenterede radikale elementer fra bl.a. USA. The New York Redstockings, der gav navn til de danske rødstrømper, skabte i 1969 det berømte "Redstockings Manifesto", hvor flere af fællestrækkene mellem de to bevægelser er tydelig. Det er "a theory of, by and for women", baseret på kvinders egne erfaringer. Kvinders skæbnefælleskab var udgangspunktet, fordi alle kvinder er undertrykte i kraft af deres køn, og de organisatoriske enheder var basisgrupperne. Denne retning går i offensiven for at

skabe nye muligheder og rum for kvinderne i samfundet, og taler om følelsen af et fælles "søsterskab", og den ser den offentlige sfære som noget, der er skabt for og af mænd. I stedet er fokus på privat-sfæren, bl.a. med hensyn til børnefødsler og seksualitet, og at kvinden skal generhverve retten til samt kontrollen over sin egen krop. (Dahlerup, 1998; Russell og Carey, 2007)

Kroppen var ligeledes i centrum i den poststrukturalistiske feminisme, om end på en helt anden måde. Denne retning var bl.a. inspireret af den franske filosof Michel Foucaults tanker om kroppen og seksualitet, til at hævde at køn (både det biologiske og det sociale) er historisk skabt, og at begrebet, som alt andet, er underlagt kraften i diskursive praksisser. Den poststrukturalistiske feminisme mener, at køn er en social konstruktion, og at der derfor ikke findes en medfødt kvindelighed eller mandighed. Begrebet køn er til gengæld opstået på grund af magtens

Begrebet køn er til gengæld opstået på grund af magtens krav

krav, og da magten har mange måder at udfolde sig på gennem disse diskursive praksisser, betragtes konstruktionen af køn som flydende. Magtfunktionerne i den enkelte kvindes liv må destabiliseres, så mangfoldige identitetsbetødninger kommer frem. (Russell og Carey, 2007; Davies og Harré, 2000)

Ambitionen er som Bronwyn Davies udtrykker det i artiklen *"The problem of desire"*:

"As a feminist, I desire a world in which anyone's sex/gender is made relevant only in the biological reproduction. I desire a world in which there are multiple ways of being available to everyone, that multiplicity not being organized around male/female dualism" (Davies 2000:37).

Hun interesserer sig for, hvordan og hvorfor børn bliver maskuline eller feminine, og påpeger, at den måde køn er konstrueret på i vores samfund gør, at børn, for at være gode mennesker i og medlemmer af samfundet, skal lære kodekset for hvad mandighed og kvindelighed er. Børn bliver derfor underlagt nogle diskurser, som gør, at de ikke som frie subjekter kan vælge, hvordan de kan variere deres egen seksualitet. (Davies, 1993).

Fædre og roller

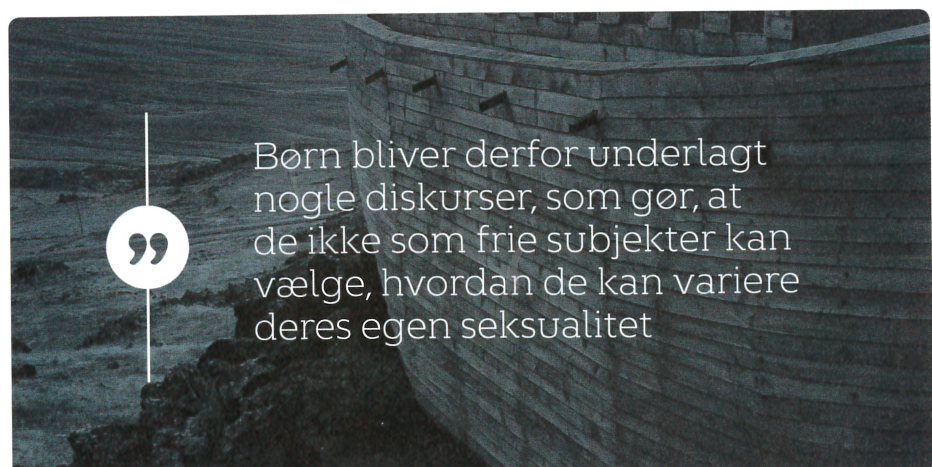
Inspirationen til at inddrage de to grene af feminismen kommer af, at der det sidste års tid er strømmet ind med fædre med efterfødselsreaktion i vores familiecenter. De er henvist fra sundhedsplejen,

som på en fin og respektfuld måde har øje for dem, men som også sender dem videre, fordi de ikke ved hvad de skal gøre med dem. De fleste kommer ind af døren med en følelse af, at de ikke kan trække på de kønsroller, de så hos deres egne forældre. Ikke at det er noget nyt, for oplevelsen af at kunne og skulle skabe sin egen kønsidentitet er en del af at leve - på godt og ondt. Men med deres egen lille baby i armene, kan det pludselig ramme som en tung hammer. I den nye position som far, udspiller kontrasterne mellem de to opfattelser af køn sig i fuldt flor. Alt er muligt uafhængig af køn, samtidig med at den moderne far er spærret inde i sin egen kønsrolle. På den ene side er ligestilling en selvfølgelig del af hans egen og omgivelsernes tanker om at være en familie. Han har alle muligheder for at skabe den far, han gerne vil være, men også al ansvaret. På den anden side er det, at han er af hankøn spækket med normer, forventninger, konventioner

”

I den nye position som far, udspiller kontrasterne mellem de to opfattelser af køn sig i fuldt flor

og standarter, der handler om hvordan han som far skal tænke og føle, og hvad han skal ville, gøre og kunne. Normer osv. som ofte er modsatrettede. F.eks. oplever flere fædre, jeg taler med, at det både kan være rigtig og forkert at græde. For gråd er tegn på svaghed, og at man ikke kan indtage beskytterpositionen, samtidig med at det er flot at kunne vise sine følelser, for det er i følelsernes udtryk, man som far kan lære hinanden at kende. En far, som havde været tæt på at miste sin kone og datter under fødslen, fortalte mig, at han havde oplevet fødslen som traumatisk i situationen, men at han hurtigt havde været god til at lukke ned og tage sig sammen, så han kunne være der for dem, som han skulle. Han vidste godt, at man burde dele oplevelsen med nogen, men de gange han var begyndt på det, var det druknet i svar som "det er sku bare hårdt at føde...". Så nu vidste hverken venner, kollegaer eller familie, hvad der

”

Børn bliver derfor underlagt nogle diskurser, som gør, at de ikke som frie subjekter kan vælge, hvordan de kan variere deres egen seksualitet

rent faktisk var sket, hvilket han syntes var rart, men også lidt usmart, fordi han isolerede sig i bunker af arbejde, og var blevet aggressiv over for hans nærmeste.

Senere i samtalerne fortalte han mig med flovhed i stemmen, at han i månederne op til fødslen, havde mistet lysten til at blive far, og særligt tre temaer gik igen fra mange af mine forløb med andre fædre. Balancen mellem 1) hans ideal om nærvær, tilstedeværelse og engagement overfor hans kommende datter og 2) ønsket om at bevare kontrol og selvstændighed i sit eget liv, endte med at blive så ambivalente følelser, at ingen af dem føltes som mulige. Samtidig fandt han 3) ikke nogen hjælp i sin egen fars tilgang til tilknytning, og der opstod følelser af ensomhed, lammelse og svaghed. Følelser der efterhånden punkterede den ellers naturgivne og pålagte glæde over at skulle være far.

Som tidligere nævnt er det hans egen opgave at skabe en passende "farkonstruktion" ud fra en uendelige mængde af multiverselle facitlister. Altså lister, som tillader mange sandheder (fordi køn kan ses som en social konstruktion), samtidig med at der kun er plads til få facit (fordi man kun er noget i kraft af sit køn). Det er en kompleks proces, og nemmere bliver det ikke af, at mor er i en lignende proces. Hun kan vælge mellem ligeså mange multiverselle facitlister, der handler om hende som hunkøn og

”

Dette sker samtidig med at begge har hormonforandringer, som gør sårbarheden større

Forskning fra bl.a. USA viser, at nybagte fædres testosteronniveau falder, og at østrogenniveauet stiger, når de er sammen med deres spædbarn

mor. Dette sker samtidig med at begge har hormonforandringer, som gør sårbarheden større. For ikke kun kvinder påvirkes af hormonforandringer i forbindelse med at blive forældre. Forskning fra bl.a. USA viser, at nybagte fædres testosteronniveau falder, og at østrogenniveauet stiger, når de er sammen med deres spædbarn. Anden forskning viser, at fædre har et lavere testosteronniveau, end mænd som ikke har børn, særligt i kulturer, hvor fædrene er sammen med deres børn. Derudover påvises det, at manden producerer mere laktose i mælkekirtlerne, i forbindelse med hans barns fødsels, hvilket gør at han bliver mere sensitiv, og bekymrer sig mere. En forøget produktion, som man tidligere troede kun skete hos ammende kvinder. (Gettler, 2010)

Samtaler om roller og diskurser

I min forberedelse til samtalerne, har jeg forsøgt at finde

inspiration fra andre, der arbejder med efterfødselsreaktion hos fædre. De er desværre ganske få. En far gav mig et hint til, hvad en grund kunne være; at mor stadig ses som den vigtigste. Dette illustreres måske bedst ved et eksempel, der skærer biologien i form af graviditet og amning fra: at de fleste nok tænker at adoptivmor er vigtigere end adoptivfar.

Den inspiration jeg trods alt har fundet, kommer for det meste fra sundhedsvæsenet, og fortæller mig at det skal *behandles* med kognitiv terapi og antidepressiv medicin. Jeg må indrømme, at jeg i starten blev grebet af en faglig usikkerhed, og nogle etiske overvejelser over, om jeg kunne tillade mig at have en narrativ tilgang. Det gør jeg nu stadig, men heldigvis har jeg en kollega, der ligner Foucault på en prik. Det minder mig om hans (altså den rigtige Foucaults) optagethed af, hvordan selvet skabes gennem de diskurser, det er

underlagt. Hvordan normer, forventninger, konventioner og standarder bliver målestok for, i det her tilfælde, faderens oplevelse af et succesfuld faderskab. En målestok som fædrene ofte oplever som umulig at opnå tilfredsstillelse i, fordi niveauet for hvad de skal tænke og føle, og hvad de skal ville, gøre og kunne, er så højt og indeholder så mange modstridende antagelser, at de knækker nakken. Antagelser som er så magtfulde og dominerende, at vi slet ikke får øje på, at de bare er antagelser, men ser dem som sande, og derfor handler derefter.

Ligesom kvindefrigørelsen var et oprør mod den måde mange mænd og kvinder definerede kvindeskønnet på, ønsker jeg at skabe en platform, som giver

mulighed for farfrigørelse. En platform, hvor den enkelte far kan frigøre sig fra de diskurser som han finder vanskelige at se sig selv i, men også hvorfra han kan gøre sig til far. Altså positionere sig på baggrund af de dominerende diskurser og efterfølgende få en fornemmelse af, hvor han selv står, og hvad han står for. Ofte oplever fædrene, at begivenhederne i forbindelse med at han er blevet far, har stor indflydelse på hans forhold til moderen og barnet, så når det er okay med ham, bliver de inviteret med til samtalerne. Her er jeg inspireret af Saxtorph og Romers diskurskort, og Allan Wades "Respons based therapy". Gennem spørgsmål som dekonstruerer får den enkelte far øje på, hvor diskurserne kommer fra, om

”

Det er en bevægelse fra at være passiv tilskuer i eget liv, til at være aktiv deltager

de giver mening og om han vil leve op til dem. Det bliver muligt at omdefinere begrebet efterfødselsreaktion til efterfødselsrespons. Det er en bevægelse fra at være passiv tilskuer i eget liv, til at være aktiv deltager, og hvor responsen ses som en modstand mod værdier og intentioner, som er blevet trådt på. Gennem generobring af værdighed, kan han få en oplevelse af at kunne forme og gribe ind i livet, i overensstemmelse med de intentioner han har for hans familie. (Saxtorph og Romer, 2009) En familie som måske sidder og lytter på, og hvor mor - men også den lille baby - kan komme med ideer til, hvilke evner der kræves for at skabe den modstand, en efterfødselsrespons er. ☺

LITTERATUR

Dahlerup, D. (1998). Rødstrømperne 1-2. Gyldendal.

Davies, B & R. Harré (2000). Positioning: The Discursive Production of Selves. A body of Writing 1990-1999. Walnut Creek: AltaMira Press, 87-106.

Davies, B. (2000). The subject of poststructuralism. A body of writing 1990- 1999. Walnut Creek: AltaMira Press, 133-144.

Davies, B. (2000). The problem of desire. A body of writing 1990- 1999. Walnut Creek: AltaMira Press, 37-54.

Davies, B. (2000). The concept of agency. A body of writing 1990- 1999. Walnut Creek: AltaMira Press, 55 - 68.

Davies, B. (1993). Frogs and Snails and Feminist Tales. Preschool children and Gender. Hampton Press.

Gettler, L. T (2010). Direct Male care and Hominin evolution: Why Male-Child Interaction is More Than a Nice Social Idea. American Anthropologist, Vol 112, Issue 1, 7-21.

Heede, Dag (2002). Det tomme menneske. Introduktion til Michel Foucault. Museum Tusulanums Forlag.

Hermann, S. (2000). Michel Foucault - pædagogik som magtteknologi. Olsen, S. og Pedersen, P. (Red.): Pædagogik i sociologiske perspektiver. Forlaget PUC.

Madsen, S.Aa. & Lind, D. & Munch, H. (2002). Fædres tilknytning til spædbørn. Hans Reitzels Forlag.

Russell, S. & Carey, M. (2007): Narrativ Terapi. Spørgsmål og svar. Hans Rietzels, København.

Saxtorph, A. & Romer, R. (2009). Narrativ gruppeterapi. Gruppeterapi i narrative og poststrukturalistiske perspektiver. Sparre A.S. & Jørgensen, K. (Red.) Syv fortællinger om narrativ praksis. Dansk Psykologisk Forlag.

Skovby, T. P. (2014, 16. Juli) Frigørelse med livet som indsats. Politiken. Kronikken.

Skovby, T. P. (2012). "Og hvad skal vi så finde på til dig, kære far". Farfrigørelse - i poststrukturalistiske, narrative og radikale perspektiver. Fokus på familien, vol 2.